

Конституційне право

УДК 342.511-057.341(494+477)

Волчкова Майя Ігорівна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Волчкова Майя Игоревна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Volchkova Maya

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

**ІНТЕГРАЦІЯ ШВЕЙЦАРСЬКОГО ТИПУ ПРЕЗИДЕНТСТВА В
СУЧАСНИХ УМОВАХ
ИНТЕГРАЦИЯ ШВЕЙЦАРСКОГО ТИПА ПРЕЗИДЕНТСТВА В
СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ
SWITZERLAND'S INTEGRATION OF THE PRESIDENT IN THE
MODERN CONDITIONS**

Анотація. В статті досліджуються особливості інституту глави держави на прикладі Президента Швейцарії. Також досліджуються особливості правового статусу глави держави в Швейцарії. Окрім того в статті аналізуються відповідні положення Конституції Швейцарії, які визначають конституційно-правовий статус глави держави. Також крім положень швейцарського законодавства аналізуються погляди вчених стосовно конституційно-правового статусу глави держави в Швейцарії, визначені позитивні та негативні аспекти.

Ключові слова: глава держави, Президент, статус, повноваження, права, обов'язки, посада.

Анотація. В статті досліджуються особливості інституту глави держави на прикладі Президента Швейцарії. Також досліджуються особливості правового статусу глави держави в Швейцарії. Крім того, в статті аналізуються відповідні положення Конституції Швейцарії, які визначають конституційно-правовий статус глави держави. Також крім положень швейцарського законодавства аналізуються погляди учених щодо конституційно-правового статусу глави держави в Швейцарії, визначені позитивні і негативні аспекти.

Ключевые слова: глава государства, Президент, статус, полномочия, права, обязанности, должность.

Summary. The article examines the features of the head of state institution on the example of the President of Switzerland. Also investigated the peculiarities of the legal status of the head of state in Switzerland. In addition, the article analyzes the relevant provisions of the Constitution of Switzerland, which determine the constitutional and legal status of the head of state. Also, in addition to the provisions of Swiss legislation, the views of scientists regarding the constitutional and legal status of the head of state in Switzerland are analyzed, positive and negative aspects are identified.

Key words: Head of State, President, status, powers, rights, duties, position.

Актуальність теми дослідження. Сучасні трансформаційні процеси в Україні охоплюють всі сфери суспільного життя, в тому числі і політичну. При цьому, слід зауважити, що реформування політичної системи набуває

особливого значення, оскільки від якості владних інститутів значною мірою залежить ефективність усіх суспільних перетворень. В контексті чергових виборів Президента України, які відбудуться навесні 2019 року, особливо актуальним постає питання дослідження статусу Президента, оскільки сьогодні виникає потреба вдосконалення даного державно-правового інституту.

Одним із таких центральних органів держави в сучасних умовах є глава держави, що в переважній більшості зарубіжних країн наділений досить широкими повноваженнями та компетенцією. В сучасних умовах найбільш специфічним є статус Президента в Швейцарії, розглянемо особливості його статусу та перспективи інтеграції «швейцарського типу президентства» в нашій державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового статусу глави держави в Швейцарії в сучасній юридичній та політологічній науці приділено небагато уваги. Проте, окремі аспекти правового статусу глави держави досліджували низка як вітчизняних так і зарубіжних науковців.

Метою статті є дослідження інституту глави держави на прикладі Президента Швейцарії, з'ясування сутності швейцарського типу президентства та можливості застосування досвіду для України.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж досліджувати специфіку правового статусу Президента Швейцарії, необхідно дослідити загальні витоки інституту глави держави.

Варто зазначити, що термін «глава держави» знайшов своє відображення вперше в проекті Вюртембергської конституції від 3 березня 1817 року, що була запропонована королем Вільгельмом I органу станового представництва, згідно з §4 цього якої «Король – це глава держави, що поєднує в собі всі права державної влади і здійснює їх згідно з визначеннями,

встановленими конституцією». Проте, в процесі розгляду Баварської конституції від 26 травня 1818 року, було підтримано пропозицію внести в неї формулу вюртенберзького проекту для того, щоб мати змогу відтінити становище монарха щодо станового представництва. В зв'язку з цим, в §1 2-го титулу Баварської конституції від 26 травня 1818 року було зазначено, що «Король – глава держави, що поєднує в собі всі права влади держави та здійснює їх відповідно до визначень, що виходять від нього і які встановлені даною конституцією» [1, с. 18]. Таким чином, фактично ще у епоху Відродження й було сформовано перші уявлення про інститут глави держави.

В свою чергу, розвиток інституту президентства бере початок наприкінці XVIII століття з формуванням перших демократичних режимів у країнах Європейського та Американського континентах. Впродовж XVIII-XIX ст. інститут президентства став майже невіддільним атрибутом республіканської форми правління і однією з ознак демократичного ладу.

Безумовно, що сьогодні інститут президентства є ознакою республіканської форми правління та притаманний демократичному ладу, хоча історично глава держави символізував авторитаризм та всевладдя. У 1789 році першим президентом Сполучених Штанів Америки (США), і, фактично, першим президентом в світі, був обраний Джордж Вашингтон. Отже, саме 1789 рік повинен вважатися відправною точкою у становленні інституту глави держави у сучасному розумінні. Вже у першій половині XIX століття інститут президентства почав стрімко розвиватися в країнах Латинської Америки. Першими президентами (главами держав) в Європі стали в 1848 році Луї Наполеон Бонапарт у Франції та Й. Фурер у Швейцарії. Загальновизнано, що глава держави – це найвища посадова особа держави і водночас конституційний орган, який займає найвище місце в системі органів

державної влади, здійснює верховне представництво у внутрішній і зовнішній політиці, є символом державності та національної єдності [2, с. 79].

Проте, сьогодні в наукових джерелах можна зустріти багато різних дефініцій цього терміну. Визначення поняття «глава держави» є різноманітними в різних державах світу. Тому, на нашу думку, доцільно розглянути погляди науковців щодо досліджуваного поняття.

Відразу слід відмітити, що у спеціальній навчальній та монографічній літературі глава держави визначається як конституційний орган і одночасно вища посадова особа держави, яка представляє державу зовні і всередині, своєрідний символ державності і народу [3, с. 9]. Існують і дещо інші точки зору з приводу поняття «глава держави». Так, зокрема, О. Осавелюк вважає главою держави посадову особу чи орган, що займає найвище місце в системі органів держави [4, с. 564]. Л. Ентін визначає главу держави як офіційну особу (орган), що, як правило, формально займає найвище місце в ієрархії державних інститутів і здійснює верховне представництво країни у внутріполітичному житті та у відносинах з іншими державами [5, с. 210].

У своїх роботах В. Шаповал наголошує на тому, що глава держави є особою, яка займає формально вище місце в структурі державних інститутів і водночас здійснює функцію представництва самої держави в цілому [6, с. 223]. О. О. Максимова дещо по-іншому визначає поняття «глава держави» – це вища посадова особа (або колегія таких осіб) і державний орган, що посідає, як правило, формально вище місце в ієрархії державних інститутів [7, с. 18]. Тобто, визначення глави держави може сприйматися як «посадова особа», і як «державний орган».

На нашу думку, ці дві категорії не можна ототожнювати, вони мають різну правову природу, оскільки «державний орган» має статус юридичної особи, на відміну від «посадової особи». Щоправда при цьому, Є. Тихонова

визначила главу держави також як посадову особу або спеціальний державний орган, що здійснює верховне представництво держави у внутріполітичному житті країни та у відносинах з іншими державами [8, с. 593]. На думку І. Алебастрової, глава держави – це посадова особа або рідше колегіальний орган, що виступає символом єдності нації, а також офіційним представником держави всередині країни та в міжнародних відносинах [9, с. 228]. Тобто, позиція про те, що глава держави є посадовою особою також існує в сучасній науці.

Підтримуємо позицію І. Алебастрової, оскільки вважаємо що, президент-це основна особа, яка задля задоволення основних суспільних інтересів та потреб, формує ефективний політичний курс і тим самим виступає символом єдності держави.

Інститут глави держави притаманний всім політично організованим країнам, але в різних країнах місце й роль глави держави є різною та обумовлена його юридичною формою, формою правління, характером державного режиму, об'ємом конституційних повноважень тощо [10, с. 173].

Вперше посаду президента, як глави держави запровадили у США в 1787 році. У Європі Франція і Швейцарія були одними із перших, хто врегулював це ще у 1848 році.

Специфічний статус Президента Швейцарії визначається насамперед, особливою політичною системою даної країни. Так, зокрема, політична система Швейцарії кардинально відрізняється від того, що звикли розуміти під політичною системою в інших країнах. Таким чином, теза відноситься й до посади «Президента Швейцарії». Який, на відміну, від Франції, Німеччини чи України, не є главою держави. Це є ключовою особливістю швейцарського типу президентства.

Згідно з статтею 174 Конституції Швейцарії: уряд Швейцарії (нім. Bundesrat, фр. Conseil fédéral - «Федеральна рада») є «вищим керівним та виконавчим органом Федерації». Далі в ст. 175 вона ж визначає, що уряд складається з рівноправних 7 членів, які є швейцарськими громадянами і обираються на 4 роки Швейцарським парламентом. Іншими словами, Президент Швейцарії є всього лише «першим серед рівних» (primus inter pares) [11].

На нашу думку, з одного боку є негативні сторони такої посади, оскільки саме глава держави в найбільш складних ситуаціях для держави може брати на себе відповідальність за вирішення проблем. Проте, з іншого боку відсутня навіть теоретична можливість узурпації влади, що безсумнівно є позитивним аспектом.

Статус президента також визначається тим, що його функції виконуються колективно всією Федеральною радою (урядом) в якості колегії. Але при цьому, відмічаємо, що при обговоренні поточних справ на Федеральній раді голос Президента є вирішальним що фактично визначає його як «першого серед рівних».

Виходячи із цього принципу, Президент Швейцарії не має повноважень керувати іншими членами Федеральної Ради і продовжує очолювати свій департамент. У Швейцарії, згідно з Конституцією, багато традиційних обов'язків Президента передано іншим державним інститутам: право помилування – парламенту, ратифікація міжнародних угод – уряду; затвердження прийнятих законів – головам палат парламенту; прийняття рішення щодо надання громадянства країни – кантональним владам, тощо. Тобто, фактично, Президент Швейцарії реальних повноважень по управлінні державними справами в різноманітних галузях не має, на відміну від голови держави в інших державах із республіканською формою правління.

Особливий статус Президента Швейцарії визначається порядком обрання його на посаду. У грудні кожного року члени Об'єднаних Федеральних Зборів (обидві палати Парламенту - Національна рада і Рада кантонів - в рамках однієї сесії) - всього 246 депутатів - вибирають з числа діючих членів Федеральної ради (уряду) президента, який вступає на свою посаду 1 січня і повинен її звільнити 31 грудня упродовж одного календарного року. При виборах президента Швейцарії діє правило, за яким підлягає обранню той, хто довше за всіх не займав посаду «першого серед рівних». Відповідно, виходячи із цього правила, раз в 7 поспіль років кожен член Федеральної ради приймає на себе мантию Президента Швейцарії.

Успішне функціонування наведеного правила можливо лише в рамках політики Швейцарії, в якій немає явно вираженої постійної опозиції, оскільки всі основні політичні сили беруть участь в управлінні державою. В якості остаточного арбітра завжди виступає швейцарський народ, який вирішує долю будь-якого питання на референдумі [11].

Історично склалася така практика, що президентом стає найбільш впливовий член Федеральної ради. На виборах президента Швейцарії депутати зазвичай голосують за партійною приналежністю кандидатів, а на основі інформації про конкретну особу. Якщо кандидат набирає більше 180 голосів (з 246), вважається, що був досягнутий необхідний мінімум.

Дійсно, строком на 1 рік у сучасному світі майже більше не обираються Президенти (як правило це 4-5 років). На нашу думку, цей строк є досить обмеженим, проте, зважаючи на функції Президента, перебування на даній посаді більш ніж один рік не є доцільним для такої країни як Швейцарія.

Разом з тим, відповідно до ч. 3 ст. 176 Федеральної Конституції Швейцарії Президент Швейцарії, як і Віце-Президент не можуть бути

переобрані на ці пости в наступному році. Колишній Президент не може бути обраний в якості Віце-голови. Проте, слід відмітити, що через рік після закінчення повноважень особа знову може претендувати на посаду Президента Швейцарії [11].

Роль Президента конфедерації в Швейцарії важко зрозуміти громадянам пострадянських країн, бо, як не дивно, велика кількість населення Швейцарії взагалі не знає, чим саме займається Президент та ким він є. Тому запозичення такого досвіду у Швейцарії буде чимось новим незвичайним та доволі прогресивним для нашої країни.

Висновки. Таким чином, ми проаналізували особливості «швейцарського типу президентства» та дійшли висновку, що даний тип президентства є унікальним явищем, який не існує в жодній державі світу. У випадку реформування органів державної влади в Україні, використання досвіду Швейцарії є специфічним з огляду на сучасні політичні реалії запровадження швейцарського типу президентства в Україні є складним процесом, та майже неможливе .

Література

1. Плахотнюк, Н.Г. Інститут президентства в Україні: конституційно-правовий аспект [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Н. Плахотнюк ; Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого. - Харків : [б.в.], 1999. - 20 с.
2. Кириченко В. М. Політичні системи світу: кредитно-модульний курс [текст] : навч. посіб. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 218 с.
3. Коломієць Ю. М. Інститут глави держави в системі вищих органів влади зарубіжних країн: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид.

- наук : спец. 12.00.02 “Конституційне і муніципальне право” / Коломієць Юрій Миколайович. – Х., 1999. – 20 с.
4. Конституционное (государственное) право зарубежных стран : учебник ; в 4 т. / [Кашкин С. Ю., Маклаков В. В., Осавелюк А. М. и др.] ; под ред. Б. А.Страшуна. – М. : БЕК, 1995 – 2001. – Т 1. –2 : Общая часть. – 1995. – 778 с.
  5. Конституционное право зарубежных стран : учебник для вузов / [Баглай М. В., Гуреева Н. П. и др.] ; под общ. ред. М. В. Баглая, Ю. И. Лейбо, Л. М. Энтина. – М. : НОРМА, 2000. – 832 с.
  6. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн : підручник / В. М. Шаповал. – К. : АртЕк, Вища школа, 1997. – 264 с.
  7. Максимова О. О. Конституционно-правовой статус главы государства в Китае: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституционное право; конституционный судебный процесс; муниципальное право» / О. О. Максимова. – М., 2012. – 32 с.
  8. Тихонова Є. А. Глава держави / Є. А. Тихонова // Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана. 1998–2004. – Т. 1 : А–Г. – 1998. – С. 593–594.
  9. Алебастрова, И. А. Конституционное право зарубежных стран : учебное пособие / И. А. Алебастрова. – М. : Юрайт-М, 2001. – 640 с.
  10. Чудаков, М. Ф. Конституционное (государственное) право зарубежных стран : учебное пособие / М. Ф. Чудаков. – Мн. : Новое знание, 2001. – 576 с.
  11. Швейцария, Конституция Швейцарской Конфедерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://legalns.com/>

References

1. Plakhotnjuk, N.Gh. Instytut prezydentstva v Ukrajinі: konstytucijno-pravovyj aspekt [Tekst] : avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.02 / N. Plakhotnjuk ; Nacionaljna jurydychna akademija im. Jaroslava Mudrogho. - Kharkiv : [b.v.], 1999. - 20 s.
2. Kyrychenko V. M. Politychni systemy svitu: kredytno-moduljnyj kurs [tekst] : navch. posib. – K.: «Centr uchbovoji literatury», 2013. – 218 s.
3. Kolomijecj Ju. M. Instytut ghlavy derzhavy v systemi vyshhykh orghaniv vlady zarubizhnykh krajin: avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. juryd. nauk: spec. 12.00.02 “Konstytucijne i municypaljne pravo” / Kolomijecj Jurij Mykolajovych. – Kh., 1999. – 20 s.
4. Konstytucyonnoe (ghosudarstvennoe) pravo zarubezhnykh stran : uchebnyk ; v 4 t. / [Kashkyn S. Ju., Maklakov V. V., Osaveljuk A. M. y dr.] ; pod red. B. A.Strashuna. – M. : BEK, 1995 – 2001. – T 1. –2 : Obshhaja chastj. – 1995. – 778 s.
5. Konstytucyonnoe pravo zarubezhnykh stran : uchebnyk dlja vuzov / [Baghlaj M. V., Ghureeva N. P. y dr.] ; pod obshh. red. M. V. Baghlaja, Ju. Y. Lejbo, L. M. Ėntyna. – M. : NORMA, 2000. – 832 s.
6. Shapoval V. M. Konstytucijne pravo zarubizhnykh krajin : pidruchnyk / V. M. Shapoval. – K. : ArtEk, Vyshha shkola, 1997. – 264 s.
7. Maksymova O. O. Konstytucyonno-pravovoj status ghlavy ghosudarstva v Kytae: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: spec. 12.00.02 «Konstytucyonnoe pravo; konstytucyonnyj sudebnyj process; municypaljne pravo» / O. O. Maksymova. – M., 2012. – 32 s.
8. Tykhonova Je. A. Ghlava derzhavy / Je. A. Tykhonova // Jurydychna encyklopedija : u 6 t. / redkol. : Ju. S. Shemshuchenko (gholova) ta in. – K. :

Vyd-vo “Ukrajinsjka encyklopedija” im. M. P. Bazhana. 1998–2004. – T. 1 :
A–Gh. – 1998. – S. 593–594.

9. Alebastrova, Y. A. Konstytucyonnoe pravo zarubezhnykh stran : uchebnoe posobyje / Y. A. Alebastrova. – M. : Jurajt-M, 2001. – 640 s.
10. Chudakov, M. F. Konstytucyonnoe (ghosudarstvennoe) pravo zarubezhnykh stran : uchebnoe posobyje / M. F. Chudakov. – Mn. : Novoe znanye, 2001. – 576 s.
11. Shvejcarsyja, Konstytucyja Shvejcarskoj Konfederacyu [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://legalns.com/>